

คติชนวิทยากับการจัดการ
เรียนรู้ภาษาไทย (1) :
ข้อมูลคติชนในแบบเรียนและ
สาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทย

THI3321 คติชนวิทยา
สัปดาห์ที่ 12
ผศ.ดร.ศรัณย์ภัทร์ บุญฮก

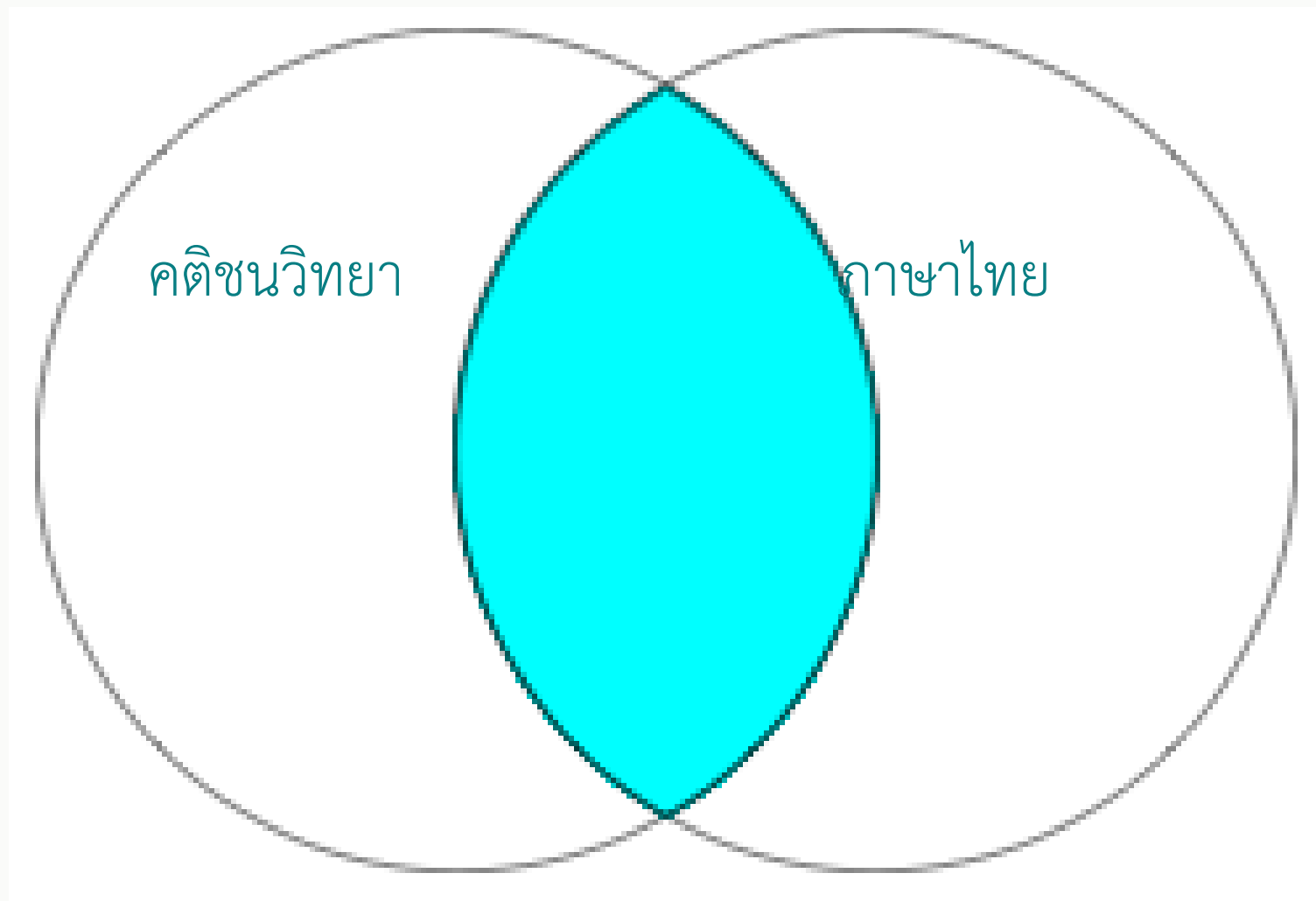

หัวข้อในการเรียนการสอน

- ความสัมพันธ์ระหว่างคติชนวิทยากับวิชาภาษาไทย
- การวิเคราะห์ข้อมูลคติชนในตัวชี้วัดและสาระแกนกลาง
วิชาภาษาไทย
- การวิเคราะห์ข้อมูลคติชนในแบบเรียนภาษาไทย

คติชนวิทยากับวิชาภาษาไทย

- นักศึกษาคิดว่าจากที่
ได้เรียนวิชาคติชน
วิทยามาจนถึงตอนนี้ มี
อะไรที่เป็นจุดร่วมกับ
วิชาภาษาไทย

ตัวข้อมูลคติชนกับวิชาภาษาไทย

- ข้อมูลคติชนหลายประเภทก็เป็นข้อมูลเดียวกับเนื้อหาในวิชาภาษาไทย เช่น
 - เรื่องเล่าพื้นบ้าน
 - เพลงพื้นบ้าน
 - ภาษีต ปรีศนาคำทาย
- ข้อมูลคติชนหลายประเภทก็นำมาใช้อธิบายวัฒนธรรมไทย เช่น
 - ความเชื่อ พิธีกรรมและประเพณีที่มาควบคู่กับเนื้อหาวรรณคดีไทย
 - คติชนสมัยใหม่สามารถอธิบายความคิดและวัฒนธรรมไทยร่วมสมัยได้

ตัวข้อมูลคติชนกับวิชาภาษาไทย

- ตัวอย่างข้อมูลคติชนที่ปรากฏในบทเรียนภาษาไทย
 - นิทานพื้นบ้าน : สังข์ทอง
 - เพลงพื้นบ้าน
 - ภาษามือปลั่ง

เป้าหมายของการศึกษา

- คติชนพยายามทำความเข้าใจมนุษย์ทั้งที่เป็นสากลและเฉพาะวัฒนธรรม
- ภาษาไทยทำความเข้าใจวัฒนธรรมไทย
- การศึกษาคติชนจะช่วยขยายมุมมองของการศึกษาวิชาภาษาไทยให้เห็นมุมมองเชิงเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมอื่น ๆ ทั้งของต่างชาติ รวมถึงในท้องถิ่นต่าง ๆ ของไทย

เป้าหมายของการศึกษา

- ตัวอย่างกรณีศึกษาจากนิทานพื้นบ้านไทย
 - ศรีธนญชัยไทย-เยอรมัน
 - ซินเดอเรลลา – ปลาบู่ทอง
 - รามายณะ – รามเกียรติ์ - รามเกียรติ์สำนวนท้องถิ่น

ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา

- ทฤษฎีทางคติชนวิทยาหลายแนวคิดก็พัฒนามาจากการวิเคราะห์ตัวบทที่เป็นภาษาและวรรณคดี เช่น การวิเคราะห์ตัวละคร โครงเรื่อง เป็นต้น →
อนุภาค แบบเรื่อง โครงสร้าง
- เมื่อเรียนคติชนแล้วก็สามารถนำเอาทฤษฎีทางคติชนวิทยามาวิเคราะห์เนื้อหาในภาษาไทยได้เช่นกัน เช่น
 - การวิเคราะห์อนุภาคที่พบซ้ำ ๆ ในวรรณคดีไทย
 - การวิเคราะห์เปรียบเทียบข้ามวัฒนธรรม

ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา

- การเก็บข้อมูลภาคสนาม

- การลงภาคสนามทางคติชนสามารถมาประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนรู้ที่ต้องการบูรณาการกับท้องถิ่น
- การพานักเรียนไปภาคสนามเพื่อเข้าใจท้องถิ่นของตน หรือเรียกว่า การใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน
- การทำความรู้จักเรื่องเล่า เพลง และอื่น ๆ ที่ปรากฏในท้องถิ่น

การมองตัวบทในทางสังคม

- คติชนวิทยาเน้นที่ชีวิตในทางสังคมของข้อมูลมากกว่ามองแค่เพียงตัวข้อมูลเฉยๆ
 - การมองบทบาทของตัวละครและความหมายทางวัฒนธรรม
 - การวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีบทบาทหน้าที่นิยม
- มุมมองนี้จะช่วยให้การเรียนภาษาไทยไม่ได้จบเพียงแต่ตำรา หรือเนื้อหาในตัวบท แต่มองชีวิตในทางสังคม

การมองตัวบทในทางสังคม

- ตัวอย่างจากรามเกียรติ์
 - รามเกียรติ์ บทพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 1 ปรากฏในรูปแบบเรียน
 - รามเกียรติ์สำนวนท้องถิ่น
 - การบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์จากรื่องรามเกียรติ์
 - รามเกียรติ์ในเรื่องเล่าร่วมสมัย

การมองตัวบทในทางสังคม

- ตัวอย่างจากชาดก
 - เวสสันดรชาดกในแบบเรียน
 - นิทานชาดกและนิทานศาสนาในท้องถิ่น
 - ประเพณีและพิธีกรรมจากชาดก เช่น เทศน์มหาชาติ แห่ตาชูชก
 - เครื่องรางวัตถุมงคลจากชาดก

กิจกรรม On-demand

กิจกรรมที่ 1 การสอนวรรณคดีและวรรณกรรมไทยด้วยแนวคิดทางคติชน

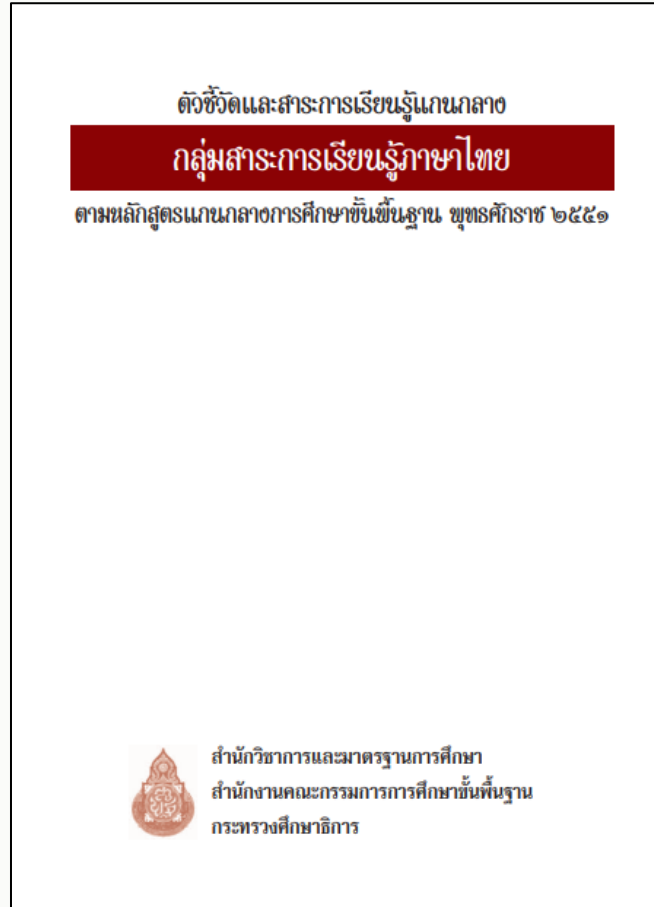
ให้นักศึกษาอ่านบทความเรื่อง “การสอนวรรณคดีและวรรณกรรมไทยด้วยแนวคิดทางคติชน : สมรรถนะวรรณคดีและวรรณกรรม” โดยเมธิ อนันต์ ซึ่งตีพิมพ์ในวารสารครูพิบูล คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2567) แล้วตอบคำถามต่อไปนี้

- 1) ใน บทนำ ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นว่า วรรณคดีกับคติชนสัมพันธ์กันอย่างไร และการสอนวรรณคดีโดยใช้คติชนจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้านใดมากยิ่งขึ้น
- 2) ในหัวข้อ เหตุใดต้องสอนวรรณคดีและวรรณกรรมไทยด้วยแนวคิดทางคติชน หน้า 150-152 ผู้เขียนได้ขยายความและยกตัวอย่างเพิ่มเติมจากคำตอบในข้อ 1) อย่างไรบ้าง
- 3) ในหัวข้อ การสอนวรรณคดีและวรรณกรรมไทยด้วยแนวคิดทางคติชนอย่างไรให้เกิดสมรรถนะวรรณคดีและวรรณกรรม หน้า 154 – 156 ให้สรุปขั้นตอน 6 ขั้นตอนที่ผู้เขียนนำเสนอ แล้วคิดต่อว่า หากนักศึกษาจะนำมาประยุกต์ใช้ จะใช้ได้อย่างไร โดยจากยกตัวอย่างจากวรรณคดีในแบบเรียน
- 1) กลับไปพิจารณาตารางที่ 3 ในหน้า 149 ซึ่งเป็นสมรรถนะที่ผู้เรียนควรแสดงออกได้หลังจากที่เรียนวรรณคดี จากตารางนี้ ให้นักศึกษาเลือกพฤติกรรมบ่งชี้มา 1 ข้อ แล้วลองคิดว่า หากต้องการสร้างให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะวรรณคดีและวรรณกรรมตามพฤติกรรมบ่งชี้นั้น นักศึกษาจะนำคติชนใดมาสอน และสอนอย่างไร

การวิเคราะห์ข้อมูลคติชนในตัวชี้วัดและ สาระแกนกลางวิชาภาษาไทย

กิจกรรม 1

ข้อมูลคติชนใน
ตัวชี้วัดและ
สาระแกนกลาง
วิชาภาษาไทย

1. วิเคราะห์หน้า 1-6 ว่า
คติชนปรากฏในอยู่ในตัวชี้วัด
อย่างไร
2. แบ่งกลุ่ม 6 กลุ่มตามระดับชั้น
เพื่อวิเคราะห์ตัวชี้วัดและสาระ
การเรียนรู้แกนกลางของแต่ละ
ระดับ แล้ววิเคราะห์ว่าข้อมูล
คติชนปรากฏอยู่ในส่วนใดบ้าง

กิจกรรม 1

ข้อมูลศิษย์ใน
ตัวชี้วัดและ
สาระแกนกลาง
วิชาภาษาไทย

Link sec 1

<https://docs.google.com/document/d/1dbkeaulcLD3T65nkZqQG9-SwfOwjR8MbDZQpes0vgxA/edit?usp=sharing>

Link sec 2

https://docs.google.com/document/d/1RmEugDWVFchjhAFDeic1qsZZg_gHt9V5Z_J1CityiYE/edit?usp=sharing

กิจกรรม 1

ข้อมูลคติชนใน
ตัวชี้วัดและสาระ
แกนกลางวิชา
ภาษาไทย

สาระ	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้ แกนกลาง	ข้อมูลคติชนหรือ ความเชื่อมโยงกับ คติชนวิทยา
1 การอ่าน			
2 การเขียน			
3 การฟัง ดูและพูด			
4 หลักการใช้ ภาษาไทย			
5 วรรณคดีและ วรรณกรรม			

การวิเคราะห์ข้อมูลทัศนใน แบบเรียนภาษาไทย

กิจกรรม 2

ข้อมูลคติชนใน
แบบเรียน
ภาษาไทย

- แบ่งกลุ่ม 6 กลุ่มตามระดับชั้น (กลุ่มเดิมจากกิจกรรมเพื่อค้นหาข้อมูลคติชนในแบบเรียนภาษาไทยของแต่ละระดับชั้น
- จากนั้นวิเคราะห์ว่า ข้อมูลนั้น ๆ นำมาสอนเรื่องใด และสอดคล้องกับตัวชี้วัด / สาระการเรียนรู้แกนกลางอย่างไร

กิจกรรม 3

ข้อมูลทัศนใน
แบบเรียน
ภาษาไทย

- พิจารณาเนื้อหาในแบบเรียนว่า มีเนื้อหาใดที่สามารถเชื่อมโยงกับองค์ความรู้ที่ได้เรียนมาในวิชาคณิตวิทยา
- ช่วยกันวิเคราะห์ว่า วรรณคดีหรือเนื้อหาอื่น ๆ ในแบบเรียนจะสามารถนำความรู้ทัศนมาสอดคล้องได้อย่างไร และเพื่อวัตถุประสงค์ใด